

I ZOBRAZBENA SESTAVA PREBIVALSTVA V MESTU MARIBOR

Uroš Horvat

Dr., profesor geografije in zgodovine, docent
Oddelek za geografijo
Filozofska fakulteta
Univerza v Mariboru
Koroška cesta 160, SI-2000 Maribor, Slovenija
e-mail: uros.horvat@um.si

UDK: 911.3:314.9

COBISS: 1.01

Izvleček

Izobrazbena sestava prebivalstva v mestu Maribor

Avtor v uvodu analizira izobrazbeno sestavo prebivalstva v večjih slovenskih mestih in jo primerja s sestavo v mestu Maribor, ki je drugo največje univerzitetno mesto v Sloveniji. Ugotavlja, da sodi Maribor med mesta z najvišjim deležem prebivalstva z doseženo terciarno izobrazbo v Sloveniji, vendar pa je v mestu še vedno z nadpovprečnim deležem zastopano prebivalstva s srednješolsko izobrazbo, kar je posledica intenzivnega razvoja industrijske dejavnosti v preteklih desetletjih. V nadaljevanju analizira razmere v posameznih delih mesta in ugotovi pomembne razlike med posameznimi deli mesta. Območje na levem bregu Drave izkazuje višji delež prebivalstva s terciarno izobrazbo, medtem ko območja na desnem bregu, zlasti na območjih starejše pozidave iz 50., 60. in 70. let 20. stoletja ter ob starejših industrijskih conah, izkazujejo višji delež prebivalstva z osnovnošolsko izobrazbo.

Ključne besede

izobrazbena sestava, terciarna izobrazba, Maribor, Slovenija

Abstract

The educational structure of the population in the city of Maribor

In the introduction, the author analyzes the educational structure of the population (by educational attainment level) in the larger Slovene towns, and compares it with the structure in Maribor, which is the second largest university town in Slovenia. He finds that Maribor is among the cities with the highest percentage of population with a tertiary education in Slovenia, but the population with a secondary education is still above the average, which is a result of the intensive development of industrial activity in the past decades. Continuing, he analyzes the situation in individual parts of the city of Maribor, and finds important differences between the individual parts of the city. The area on the left bank of the Drava River shows a higher proportion of population with tertiary education, while the areas on the right bank, especially the areas with older buildings constructed in the fifties, sixties, and seventies, and the areas around the older industrial zones show a higher proportion of population with primary education.

Keywords

Educational structure, tertiary education, Maribor, Slovenia

Uredništvo je članek prejelo 25. 10. 2017

1. Uvod

Izobraževanje predstavlja enega od ključnih vidikov človeškega razvoja, saj ima pomembno vlogo pri oblikovanju človekovega življenja in njegovega razvoja. Poleg vpliva na človekov individualni razvoj (pri oblikovanju osebnosti in osebni rasti posameznika, pri strokovni usposobljenosti posameznika za opravljanje različnih poklicev, ipd.) ima pomembno vlogo tudi pri celotnem družbenem razvoju, saj pripomore k boljšemu razumevanju in spodbujanju gospodarske rasti, izboljšanju socialne kohezije in zmanjševanju družbenih neenakosti ter s tem k večji družbeni blaginji (Barle in Trunk Širca 2010, 23). Zato je v današnjem času stopnja izobraženosti prebivalstva (zlasti delež prebivalstva z visokošolsko in univerzitetno izobrazbo) eden najpomembnejših analitskih kazalnikov gospodarske in splošne družbene razvitosti določenega območja.

Obstaja več vrst izobraževanja, in sicer formalno, neformalno in priložnostno izobraževanje oziroma učenje. Formalno izobraževanje opredeljujemo kot namerno in časovno opredeljeno institucionalizirano dejavnost, ki jo zagotavlja šolska institucija in udeleženec ob zaključku izobraževanja prejme javno veljavno listino. Neformalno izobraževanje je namerna, časovno opredeljena, institucionalizirana dejavnost, ki se ne konča s pridobitvijo javno veljavne kvalifikacije, je pa strukturirana in načrtovana, priložnostno učenje (informal learning) pa opredeljujemo kot učenje v vsakdanjem življenju, delu, družini, prostem času, ki ni strukturirano in načrtovano in ne omogoča pridobitve certifikata.

Pri analizi stopnje izobraženosti prebivalstva se večinoma osredotočamo le na formalno pridobljeno izobrazbo, saj so zanjo dostopni podatki v različnih podatkovnih bazah, kot so npr. rezultati popisov prebivalstva. Popisi in druge evidence prebivalstva prikazujejo izobrazbeno stopnjo glede na leta, ki so potrebna za končanje šole, glede na stopnjo zahtevnosti ter glede na smer in vsebino izobraževanja. V skladu z mednarodnimi priporočili se izobrazba spremlja za osebe stare 15 ali več let, čeprav v razvitih državah velika večina otrok, ki so končali osnovnošolsko obveznost, nadaljuje izobraževanje.

Podatki popisov prebivalstva prikazujejo izobrazbeno sestavo prebivalstva starega 15 let in več po različnih stopnjah pridobljene izobrazbe. Po novejši metodologiji stopnje formalne izobrazbe v Sloveniji zajemajo:

- nižjo izobrazbo, ki vključuje doseženo največ nepopolno ali popolno osnovnošolsko izobrazbo,
- srednjo izobrazbo, ki vključuje doseženo nižjo ali srednjo poklicno izobrazbo, srednjo strokovno ali splošno srednjo izobrazbo
- terciarno izobrazbo, ki vključuje najvišjo doseženo izobrazbo na višješolski, visokošolski in podiplomski stopnji študija.

2. Izobrazbena sestava prebivalstva v Sloveniji

V preteklosti je bila izobrazbena sestava prebivalstva v Sloveniji v primerjavi z gospodarsko razvitimi državami razmeroma nizka, vendar se v zadnjih desetletjih precej izboljšuje. Delež prebivalcev, ki se izobražujejo, se v zadnjih dveh desetletjih povečuje, povprečno število let šolanja je vedno daljše, vse večji pa je tudi delež prebivalstva s terciarno izobrazbo. Če se je v 80. letih 20. stoletja v Sloveniji povprečno število diplomantov na terciarnem izobraževanju gibalo med 6-7 tisoč na leto, se je v letu 2004 povečalo na več kot 15 tisoč, med letoma 2010-2012 pa je bilo

višje od 20 tisoč diplomantov na leto (Statistični pregled Slovenije 2016, 17).

Med letoma 1981 in 2016 se je izobrazbena sestava prebivalstva Slovenije precej izboljšala. Leta 1981 je imela več kot polovica prebivalstva končano le osnovno šolo ali manj, leta 2016 pa le še okoli četrtnina. Delež prebivalstva s končano srednjo šolo, se je povečeval do leta 2002, nato pa se je pričel zmanjševati na račun močnega povečevanja deleža prebivalstva s terciarno izobrazbo, ki je v letu 2016 narasel na več kot 22 % (v primerjavi z letom 1981 ko je znašal le 5,9 %). Moški so imeli v preteklosti v povprečju višjo stopnjo izobrazbo kot ženske, vendar se je stanje v zadnjem desetletju spremenilo, saj leta 2011 ženske že izkazujejo višje deleže s terciarno izobrazbo kot moški. Moški za zdaj še ohranjajo prednost pri visokošolski izobrazbi 3. stopnje, vendar samo zaradi izrazite razlike v številu moških in žensk s tovrstno izobrazbo v višjih starostih skupinah. Med ženskami pri starostih od 25 do 41 let pa so tiste s tovrstno izobrazbo že številnejše od moških pri teh letih. Tipična moška izobrazba je še vedno srednja poklicna izobrazba.

Preglednica 1: Delež prebivalstva starega 15 let in več po doseženi stopnji izobrazbi in spolu v Sloveniji med letoma 1981 in 2011.

Izobrazba	1981			1991			2002			2011		
	Sk.	M	Ž	Sk.	M	Ž	Sk.	M	Ž	Sk.	M	Ž
Brez izobrazbe	1,4	1,3	1,5	0,7	0,5	0,8	0,7	0,5	0,8	0,3	0,2	0,4
Nepopolna OŠ	24,5	22,1	26,8	16,7	15,5	17,9	6,3	5,3	7,2	4,1	3,2	4,9
Osnovnošolska	32,5	25,7	37,7	29,8	23,6	35,4	26,1	21,1	30,8	24,7	21,2	28,2
Srednješolska	34,6	42,5	27,3	43,1	49,9	36,9	54,1	60,6	47,9	53,3	60,1	46,9
Višješolska	2,8	2,9	2,7	4,6	4,2	4,9	5,1	4,5	5,6	8,1	6,8	9,4
Visokošolska	3,1	4,4	2,0	4,3	5,4	3,3	7,9	8,1	7,7	9,4	8,5	10,2

Vir: Popisi prebivalstva 1981, 1991, 2002, 2011.

Preglednica 2: Število in delež prebivalstva starega 15 let in več po doseženi stopnji izobrazbi in spolu v Sloveniji leta 2016 (po klasifikaciji KLASIUS-SRV).

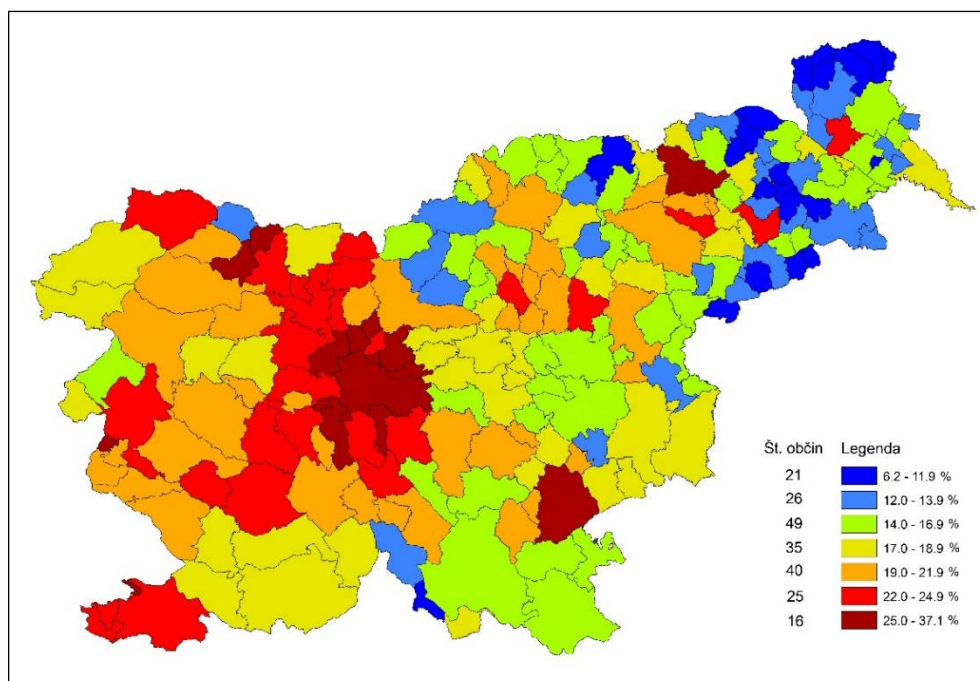
Stopnja izobrazbe	Št.	%	% žensk
Brez in nepopolna osnovnošolska	59.728	3,4	62,9
Osnovnošolska	383.880	21,8	59,0
Srednješolska	925.832	52,7	43,4
- Nižja in srednja poklicna	394.429	22,5	35,7
- Srednja strokovna, srednja splošna	531.403	30,2	49,2
Višješolska, visokošolska	388.358	22,1	58,2
- Visokošolska 1. stopnje ipd.	181.541	10,3	58,9
- Visokošolska 2. stopnje ipd.	175.368	10,0	59,1
- Visokošolska 3. stopnje ipd.	31.449	1,8	49,0
Skupaj	1.757.798	100,0	50,8

Vir: SURS, Medmrežje 1.

Pri analizi celotnega prebivalstva v starosti 15 let in več delež prebivalstva s terciarno izobrazbo v Sloveniji še vedno zaostaja za povprečjem EU, ki v najbolj razvitih državah že presega 35 %. Vendar pa napredek v Sloveniji izkazujejo podatki, ki prikazujejo izobrazbeno sestavo prebivalstva v državah EU in pridruženih članicah glede na njihovo starostno sestavo. V letu 2016 je Slovenija v skupini mlajšega in srednjega aktivnega prebivalstva (med 25-54 let) s 34,6 % prebivalstva s terciarno izobrazbo že presega povprečje EU-28 (33,4 %), medtem ko je v skupini starejšega aktivnega in ostarelega prebivalstva (med 55-74 let) s 18,5 % pod povprečjem EU-28 (20,6 %). V prvi skupini nekatere najbolj razvite države (npr. Finska, Irsko, Luksemburg, Norveška, Švica) že presegajo 45 %, v drugi skupini pa Finska, Estonija, Velika Britanija, Norveška in Švica presegajo 30 % (Educational attainment statistics 2016).

V Sloveniji vladajo precejšnje razlike med posameznimi območji. Ravbar in Bole (2007, 67-68) za leto 2002 ugotavljata precejšnjo razliko med manj razvitimi in perifernimi območji, v katerih prevladujejo občine z izrazito nizko stopnjo izobrazbene ravni prebivalstva, ter med urbanimi in suburbanimi območji v Sloveniji, v katerih prevladujejo občine z zmerno in izrazito nadpovprečno stopnjo izobrazbene ravni prebivalstva. V prvo skupino so se uvrstila strnjena območja v Prekmurju (zlasti Goričko), Slovenskih goricah, Halozah, Posotelju, Zgornji Savinjski dolini, Suhi krajini, delu Bele Krajine in Loškem potoku, to so območja, v katerih zaradi nerazvitosti in perifernosti vlada izrazito pomanjkanje delovnih mest, ki zahtevajo terciarno izobrazbo, in se posledično mladi izobraženi ljudje izseljujejo iz teh območij. V drugo skupino pa sodijo območja v osrednji Sloveniji ter v večjih mestih in njihovi suburbanii okolici, kamor se preseljuje v veliki meri mlajše in bolj izobraženo prebivalstvo.

Glede na delež prebivalstva v starosti 15 let in več so se v letu 2016 med občine z najvišjim deležem prebivalstva s terciarno izobrazbo uvrstile občine v osrednji in zahodni Sloveniji. Izstopa Ljubljana (32,9 % prebivalstva z višješolsko ali visokošolsko izobrazbo) ter občine v njeni suburbanii okolici, kot so Trzin (37,1 %), Log-Dragomer (31,4 %), Škofljica (29,3 %), Dol pri Ljubljani (26,7 %), Brezovica (26,3 %). Le 40 občin v Sloveniji je imelo imenovani delež nad državnim povprečjem (22,1 %), med njimi le 8 mestnih občin (pod državnim povprečjem so bile mestne občine Koper, Slovenj Gradec in Velenje). Najnižji delež (pod 10 %) imajo večinoma občine v vzhodni in severovzhodni Sloveniji, zlasti na Goričkem, v osrednjih Slovenskih goricah in Halozah. V vzhodnem delu Slovenije le mestni občini Maribor (25,6 %) in Novo mesto (25,4 %) izkazujeta visok delež prebivalstva s terciarno izobrazbo.

Slika 1: Delež prebivalstva starega 15 let in več z višješolsko ali visokošolsko izobrazbo v Sloveniji v letu 2016.

Vir: SURS, Medmrežje 1.

3. Izobrazbena sestava prebivalstva v večjih slovenskih mestih

Podatki o deležu posameznih izobrazbenih skupin kažejo zanimive razlike med večjimi mestnimi naselji v Sloveniji. Uvrstimo jih lahko v štiri skupine naselij:

- z nadpovprečnim deležem prebivalstva z osnovnošolsko izobrazbo ali celo manj, kamor se uvrščata Koper in Velenje (obe mesti imata tudi podpovprečni delež prebivalstva z višjo in visokošolsko izobrazbo ter podpovprečni indeks izobraženosti prebivalstva, ki izraža število terciarno izobraženih na 100 osnovnošolsko ali manj izobraženih)
- z nadpovprečnim deležem prebivalstva s srednješolsko izobrazbo, kamor se uvrščata Maribor in Ptuj,
- z nadpovprečnim deležem prebivalstva z višje in visokošolsko izobrazbo, kamor se uvrščajo Ljubljana, Novo mesto in Murska Sobota.
- ostala večja mestna naselja v Sloveniji (Celje, Kranj, Nova Gorica, Slovenj Gradec) ne kažejo nadpovprečnih deležev v nobeni od izobrazbenih skupin.

Preglednica 3: Delež prebivalstva v starosti 15 let in več v najpomembnejših mestnih naseljih v Sloveniji po doseženi stopnji izobrazbe v letu 2002 in 2016 (in v primerjavi z mestno občino Maribor).

Mestno naselje	2002				2016			
	Osnovno -šolska ali manj	Srednje -šolska	Višje ali visoko -šolska	Indeks izobraženosti*	Osnovno -šolska ali manj	Srednje -šolska	Višje ali visoko -šolska	Indeks izobraženosti*
Ljubljana	21,5	54,3	24,2	112,7	18,3	48,7	33,0	180,7
Maribor	23,4	59,0	17,6	75,1	18,4	56,0	25,6	139,5
Celje	25,5	57,3	17,3	67,7	22,4	52,4	25,2	112,8
Kranj	30,6	52,9	16,5	54,0	23,7	52,1	24,2	101,8
Koper	28,3	54,3	17,5	61,7	25,8	51,8	22,4	86,5
Velenje	30,3	58,3	11,4	37,6	25,1	55,3	19,6	77,9
Novo mesto	26,9	53,6	19,6	72,8	22,3	48,7	29,0	130,1
Ptuj	23,4	60,5	16,1	69,1	18,8	57,0	24,2	128,3
Nova Gorica	26,6	54,2	19,1	71,9	24,9	49,0	26,1	105,0
Murska Sobota	24,7	56,2	19,1	77,6	20,0	52,7	27,3	136,6
Slovenj Gradec	27,9	56,3	15,8	56,7	23,2	52,3	24,5	105,4
Slovenija	33,0	54,1	12,9	39,1	25,2	52,7	22,1	87,5
Mest. občina Maribor	24,0	58,8	17,2	71,9	18,6	55,8	25,6	137,6
Mesto Maribor	23,4	59,0	17,6	75,1	18,4	56,0	25,6	139,5
Druga naselja v mestni občini Maribor	27,2	57,5	15,3	56,2	19,8	55,1	25,1	127,1

Vir: SURS, Medmrežje 1.

* Indeks izobraženosti preb. izraža število terciarno izobraženih na 100 osnovnošolsko ali manj izobraženih.

Pelc (2015, 180) v zvezi z visokim deležem prebivalstva s terciarno izobrazbo ugotavlja, da med mestnimi območji izjemno izstopa Ljubljana, ki je kot glavno mesto države s številnimi funkcijami najprivlačnejše središče z največjo in najpestrejšo ponudbo delovnih mest za vse vrste terciarno izobraženega prebivalstva.

Maribor, kot drugo največje mesto v Sloveniji in kot univerzitetno mesto, glede na delež prebivalstva z doseženo višje ali visokošolsko izobrazbo izgublja svoj položaj. Poleg Ljubljane, ga v letu 2016 z višjim deležem presegajo Novo mesto, Nova Gorica in Murska Sobota. Razlog lahko iščemo predvsem v dejstvu, da se je v procesu suburbanizacije iz mesta izseljevalo predvsem bolj izobraženo prebivalstvo, obenem pa se velik del študentov, ki gre iz Maribora na študij v Ljubljano, po zaključku študija ne vrne v Maribor, prav tako pa v mestu v veliki meri ne ostanejo tudi diplomanti, ki

so končali študij na univerzi v Mariboru, saj v mestu vlada precejšnje pomanjkanje ustreznih delovnih mest za visoko izobražene kadre. Ne nepomembno pa je tudi dejstvo, da ima prebivalstvo v Mariboru najvišji indeks staranja med večjimi slovenskimi mesti ter ima (poleg Murske Sobotne) tudi najvišji delež starega prebivalstva (v starosti 65 let in več) (Horvat 2015, 89). Kot ugotavlja Pelc (2015, 179) višji delež starejšega prebivalstva (med katerim prevladujejo ženske) zagotovo pomeni tudi sorazmerno nižji delež najvišje izobraženega prebivalstva.

Zgoraj omenjeno zmanjševanje pomena Maribora (glede na delež prebivalstva s terciarno izobrazbo) nekoliko omili podatek, ki prikazuje indeks izobraženosti prebivalstva. Ta izraža število terciarno izobraženih na 100 osnovnošolsko in manj izobraženih. Maribor se z vrednostjo 139,5 v letu 2016 še vedno nahaja na drugem mestu med večjimi slovenskimi mesti (približuje se mu le Murska Sobota), vendar pa obe mesti, druga slovenska mesta pa še bolj, močno zaostajajo za Ljubljano (kjer znaša vrednost indeksa 180,7).

Na pomen suburbanizacije in preseljevanje izobraženega prebivalstva v suburbana območja kaže tudi podatek o indeksu povečanja števila višje in visokošolsko izobraženih med letoma 2011 in 2016. Vsa večja slovenska mesta imajo indeks nižji od slovenskim povprečjem (126,2). Višjega od 120 imata le Ljubljana in Maribor (med 122 in 123), najnižjega pa Murska Sobota in Nova Gorica (med 111 in 113).

Zaradi vpliva suburbanizacije in decentralizacije dejavnosti se je med letoma 2002 in 2016 zmanjšala razlika v deležu višje in visokošolsko izobraženih prebivalcev v mestu in v drugih naseljih v mestni občini Maribor, v kar 9-ih naseljih v občini pa je ta delež celo višji kot je v mestu. Z več kot 30 % prebivalstva s terciarno izobrazbo izstopajo naselja v bližini Maribora, ki izkazujejo izrazito višjo kakovost bivalnega okolja in nadpovprečne stanovanjske razmere (npr. Kamnica, Ribniško selo, Jelovec in Pekre).

4. Izobrazbena sestava prebivalstva v mestu Mariboru

Počkaj Horvat (1997, 54) je že pred dvema desetletjema ugotavljala, da izobrazbena sestava prebivalcev v Mariboru precej zaostaja za izobrazbeno sestavo prebivalstva Ljubljane, kar se neposredno zrcali v ekonomski sestavi prebivalstva in tudi v demografskem in gospodarskem razvoju mesta. Mesto Maribor, ki je v času med obema svetovnim vojnama postalo drugo največje industrijsko središče v nekdanji Jugoslaviji, je tudi po drugi svetovni vojni še nadalje temeljilo svoj razvoj na razvoju klasičnih proizvodnih dejavnosti (Lorber, 2017, 231), kar je spodbujalo prebivalstveno rast mesta ter privabljal predvsem manj izobraženo prebivalstvo iz bližnje in daljne okolice.

Preglednica 4: Izobrazbena sestava prebivalstva v starosti 15 let in več v mestu Maribor med letoma 1961 in 2016.

Leto	Skupaj	Število				%			Indeks izobraženosti
		Osnovno -šolska ali manj	Srednje -šolska	Višje ali visoko -šolska	Neznano	Osnovno -šolska ali manj	Srednje -šolska	Višje ali visoko -šolska	
1961	69.657	46.575	20.886	907	1.289	66,9	30,0	1,3	1,9
1981	84.548	36.263	38.333	7.888	2.064	42,9	45,3	9,3	21,8
1991	98.871	35.250	49.604	12.453	1.564	35,7	50,2	12,6	35,3
2002	82.383	19.287	48.608	14.488	-	23,4	59,0	17,6	75,1
2011	84.684	18.489	48.722	17.473	-	21,8	57,5	20,6	94,5
2016	84.316	15.501	47.193	21.622	-	18,4	56,0	25,6	139,5

Vir: Popisi prebivalstva 1961, 1981, 1991, 2002, 2011; SURS, Medmrežje 1.

Podatki popisa prebivalstva v letu 1961 kažejo, da je kar dve tretjini prebivalstva v starosti 15 let in več imela le osnovnošolsko izobrazbo ali celo manj, slaba tretjina srednješolsko izobrazbo in le 1,3 % višjo ali visokošolsko izobrazbo (le 907 oseb). Tudi za leto 1981 je bila značilna razmeroma skromna stopnja izobrazbe, saj je še vedno 42,9 % prebivalcev imelo le osnovnošolsko izobrazbo, delež s srednješolsko izobrazbo pa se je povečal na 45,3 %, kar je odražalo strukturo delovnih mest v takrat pretežno v industrijsko proizvodnjo usmerjenem mestu. Delež prebivalcev s končano višjo oziroma visoko šolo (9,3 %) je bil nižji kot v Ljubljani, Celju in Murski Soboti. Leta 1991 je največja sprememba opazna v nižanju deleža prebivalstva z osnovnošolsko izobrazbo (35,7 %) in povečanju deleža prebivalstva z višjo oziroma visokošolsko izobrazbo (12,6 %), s čimer je Maribor presegel Celje. Ljubljana je takrat imela že skoraj 19 % prebivalcev z višjo ali visokošolsko izobrazbo, državno povprečje pa je bilo 8,8 %. Polovica prebivalcev v Mariboru je imela končano srednjo šolo, med katerimi so prevladovale poklicne srednje šole (Počkaj Horvat 1997, 54).

S pojavom gospodarske krize in kasnejšim zlomom mariborske industrije v 90. letih prejšnjega stoletja, s strukturnimi spremembami in prehodom na tržno gospodarstvo, ki so vplivale na pospešen razvoj terciarnih in kvartarnih dejavnosti v Mariboru in širše v Podravski regiji, pa tudi z razvojem in širjenjem Univerze v Mariboru (tudi na družboslovno in humanistično področje) ter nenazadnje s spremenjenimi navadami na področju izobraževanja v Sloveniji, ko se je pričel na univerze in druge visokošolske zavode vpisovati večji del generacije srednješolcev, se je po letu 2002 postopoma začela močno spreminjati tudi izobrazbena sestava prebivalstva v mestu. Delež prebivalstva s srednješolsko izobrazbo je začel nazadovati, vendar v letu 2016 še vedno predstavlja 56,0 % vsega prebivalstva v starosti 15 let in več.

Po letu 1991 se je delež prebivalstva s terciarno izobrazbo podvojil (s 12,6 % v letu 1991 na 25,6 % v letu 2016). Tako je imelo leta 2002 višje ali visokošolsko izobrazbo okoli 14,5 tisoč prebivalcev Maribora, leta 2016 pa že 21,6 tisoč. To predstavlja tudi pomemben spodbujevalni dejavnik razvoja raznovrstnih dejavnosti v mestu ter vpliva na splošen družbeni, kulturni in socialni razvoj. S hkratnim zmanjševanjem prebivalstva z osnovnošolsko izobrazbo se je močno povečal tudi indeks izobraženosti prebivalstva, ki v letu 2016 dosega vrednost 139,5.

Demografski, ekonomski in prostorski razvoj v preteklih obdobjih, zlasti pa po drugi svetovni vojni in še posebej s prehodom na tržno gospodarstvo v zadnjih dveh desetletjih, je vplival, da je Maribor izredno heterogeno mesto. Starejši avtorji opozarjajo predvsem na različno socialno topografijo mesta, ki se kaže med starejšim delom mesta na levem bregu (ki je pretežno meščansko) in novejšim, načrtno izgrajenim delom mesta na desnem bregu (zgrajenim večinoma v obdobju 60., 70. in 80. let prejšnjega stoletja), kjer prevladujejo območja intenzivne blokovske gradnje, namenjene zlasti za potrebe delavcev pa tudi vseh drugih prebivalcev hitro rastočega mesta, saj je pretekla oblast stremela k precejšnji egalitarnosti pri poselitvi v večstanovanjskih blokovskih naseljih.

Drozg (1997, 74-76) v analizi, ki jo je opravil z vrednotenjem na podlagi urbanističnih normativov kazalnikov opremljenosti, dostopnosti, ekološke obremenjenosti in urejenosti, ugotavlja, da med posameznimi strukturno homogenimi stanovanjskimi območji obstajajo precejšnje razlike glede opremljenosti, urejenosti in dostopnosti. Tudi Horvat (2006, 51-54) v svoji analizi demografskega razvoja ugotavlja, da se je v obdobju v 70. in 80. letih prejšnjega stoletja mestno prebivalstvo na obeh bregovih Drave razvijalo različno. Na levem bregu je število prebivalcev večinoma stagniralo,

na desnem bregu pa se je močno povečevalo, zlasti v območjih novejšje intenzivne večstanovanjske blokovske gradnje. V 90. letih pa se je depopulacija pričela intenzivno širiti tudi na desnem bregu Drave, zlasti v starejših delavskih predelih, ki so se v demografskem razvoju izenačila s središčem mesta. To so območja z najvišjim deležem ostarelega prebivalstva z dokaj nizko izobrazbo, kjer se število prebivalcev zaradi staranja in odseljevanja mlajših generacij iz majhnih stanovanj hitro zmanjšuje. Horvat (2006, 60) pri tem ugotavlja, da je razvoj v zadnjih desetletjih vodil v oblikovanje demografsko pasivnih območij in celo v socialno degradacijo in getoizacijo posameznih delov mesta. Na to dvojnost v razvoju opozarjata tudi Tiran in Koblar (2017, 272), ki v svoji analizi kvalitete bivalnega okolja ugotavljata, da v najbolj kakovostnem okolju živijo prebivalci v bližini mestnega središča na levem bregu Drave, predela Maribor – jug in pod Pohorjem, v najmanj kakovostnem pa prebivalci v bližini degradiranih industrijskih območij, kot so Studenci, Tezno in Melje.

Zaradi navedenega je analiza izobrazbene sestave prebivalstva vključila tudi analizo razmer po posameznih delih mesta. Do leta 1994 je bilo območje mesta razdeljeno na 38 krajevnih skupnosti (KS), nato pa na 11 mestnih četrti (MČ). Ker je za boljše rezultate pomembna analiza po bolj razčlenjenih manjših območjih, smo s pomočjo Statističnega urada RS opravili preračun podatkov za leti 2002 in 2015 tudi na ravni krajevnih skupnosti iz leta 1994. Meje krajevnih skupnosti so bile prirejene območju mesta, zato so bila iz obrobnih KS izločena sosednja naselja: iz KS Počehova je bilo izločeno naselje Počehova, iz KS P. Voranc naselje Vinarje, iz KS Košaki naselje Pikel, iz KS Melje naselje Meljski Hrib, iz KS J. Lacko naselje Dogoše in iz KS T. Čufar naselje Zrkovci. Popolne pokritosti mej med območjem mesta ter območjem KS in MČ ni bilo mogoče zagotoviti, zato se izračun števila prebivalcev po KS nekoliko razlikuje od podatkov za celotno mestno naselje, ki ga objavlja SURS (do razlike je prišlo predvsem v obrobnih KS). V preglednici so poleg krajevnih skupnosti navedena tudi imena mestnih četrti, katerih meje se bolj ali manj pokrivajo z mejami KS, oziroma posamezne MČ zajemajo več KS.

Preglednica 5: Izobrazbena sestava prebivalstva v starosti 15 let in več (v %) po mestnih četrtih v mestu Maribor v letu 2002 in 2015.

Mestna četrt	Del mesta	Osnovnošolska ali manj		Srednješolska		Višje ali visokošolska		Indeks izobraženosti	
		2002	2015	2002	2015	2002	2015	2002	2015
Leto									
Center	Lb	23,8	17,0	53,2	54,3	23,0	28,7	97	168
Ivan Cankar	Lb	19,7	16,6	54,2	49,9	26,0	33,5	132	202
Koroška vrata	Lb	17,3	11,3	55,2	55,4	27,6	33,3	160	295
Magdalena	Db-JZ	26,4	21,0	56,4	53,5	17,2	25,5	65	122
Studenci	Db-JZ	23,4	20,0	60,0	59,0	16,6	21,0	71	105
Tabor	Db-JZ	25,4	22,2	60,3	56,6	14,3	21,1	56	95
Nova vas	Db-JZ	19,0	18,4	62,1	55,5	18,8	26,1	99	142
Radvanje	Db-JZ	21,7	16,4	58,8	53,4	19,5	30,2	90	184
Pobrezje	Db-JV	28,2	24,3	60,4	56,7	11,3	18,9	40	78
Tezno	Db-JV	26,6	22,7	62,3	62,6	11,0	14,7	41	65
Brezje (del)	Db-JV	23,4	21,4	62,5	56,9	14,1	21,7	60	102
Levi breg		20,3	14,5	54,2	53,5	25,5	31,9	126	219
Desni breg - JZ del		22,8	19,7	59,9	55,8	17,3	24,6	76	125
Desni breg - JV del		27,2	23,4	61,4	59,3	11,4	17,3	42	74
Maribor*		23,4	19,4	58,9	56,2	17,7	24,3	75	125

Vir podatkov: SURS, 2015.

* Opomba: Zaradi drugačnega načina zajema podatkov (po popisnih okoliših, združenih v krajevne skupnosti in le-teh v mestne četrti, čeprav se njihove meje ne ujemajo popolnoma) se seštevki števila prebivalcev in njihovi deleži ne ujemajo povsem s podatki, ki jih za celotno naselje Maribor objavlja SURS.

Podatki kažejo pomembne razlike med posameznimi deli mesta. Območje na levem bregu Drave izkazuje višji delež prebivalstva s terciarno izobrazbo, medtem ko območje na desnem bregu višji delež prebivalstva z osnovnošolsko in srednješolsko izobrazbo.

Preglednica 6: Izobrazbena sestava prebivalstva v starosti 15 let in več (v %) po krajevnih skupnostih v mestu Maribor v letu 2002 in 2015.

Št. KS	Krajevna skupnost	Mestna četrt	Osnovnošolska ali manj		Srednješolska		Višje ali visokošolska		Indeks izobrazbenosti preb.	
			Leto	2002	2015	2002	2015	2002	2015	2002
1	Ob parku	Center	18,2	11,1	51,0	53,3	30,8	35,6	169	321
2	Rotovž	Center	26,4	18,7	52,8	51,8	20,8	29,5	78	157
3	Talci	Center	24,1	19,9	56,2	56,9	19,7	23,2	82	117
4	Ivan Cankar	Ivan Cankar	11,0	6,7	48,4	42,7	40,6	50,6	369	750
5	Boris Kidrič	Ivan Cankar	18,8	16,1	53,1	47,5	28,2	36,4	151	226
6	Anton Aškerc	Ivan Cankar	14,0	14,4	50,6	40,5	35,4	45,1	252	315
7	H. T. Tomšiča	Ivan Cankar	18,3	15,3	53,1	47,1	28,6	37,5	157	245
8	Koroška vrata	Koroš. vrata	19,3	11,0	55,9	58,9	24,8	30,1	128	273
9	Prežihov Voranc	Koroš. vrata	14,6	11,9	54,3	47,6	31,0	40,5	212	340
10	Za tremi ribniki	Center	14,2	10,6	45,3	37,7	40,6	51,7	286	488
11	Počehova	Ivan Cankar	22,1	19,0	62,7	57,5	15,2	23,5	69	124
12	Košaki	Ivan Cankar	28,8	23,5	55,6	59,3	15,6	17,2	54	73
13	Krčevina	Ivan Cankar	24,6	18,7	59,1	55,0	16,3	26,3	66	141
14	Melje	Center	33,3	26,4	56,0	59,1	10,7	14,5	32	55
15	Moša Pijade	Magdalena	22,8	19,6	56,2	49,6	21,0	30,7	92	157
16	Miloš Zidansek	Magdalena	20,8	20,5	58,4	57,1	20,8	22,5	101	110
17	Juga Polak	Magdalena	32,6	18,5	55,7	54,3	11,7	27,2	36	146
18	Maks Durjava	Magdalena	32,6	29,0	54,8	53,3	12,6	17,7	39	61
19	F. Zalaznik Leon	Studenci	31,2	21,1	57,2	62,0	11,6	16,9	37	80
20	Pohorski Bataljon	Studenci	18,5	16,3	61,6	56,2	19,9	27,4	107	168
21	H. Šerčerja	Studenci	20,3	21,6	61,2	58,2	18,5	20,2	91	94
22	F. Rozman Stane	Tabor	26,4	21,7	58,3	56,6	15,3	21,7	58	101
23	Angel Besednjak	Tabor	26,0	23,3	60,7	56,0	13,3	20,7	51	89
24	Jožica Flander	Tabor	22,2	21,3	61,5	57,3	16,3	21,4	73	101
25	Slavko Šlander	Tabor	27,7	23,0	60,2	56,3	12,1	20,7	44	90
26	Proleter. brigad	Nova vas	21,4	21,8	62,2	56,9	16,4	21,3	76	98
27	D. Kveder Tomaž	Nova vas	16,9	17,4	62,6	54,9	20,5	27,8	121	160
28	I. Zagernik Joco	Nova vas	18,9	16,8	61,8	55,1	19,3	28,1	102	167
29	Radvanje	Radvanje	21,7	16,4	58,8	53,4	19,5	30,2	90	184
30	Greenwich	Pobrežje	31,7	28,2	58,7	56,0	9,6	15,5	30	55
31	Avgust Majerič	Pobrežje	27,8	25,0	61,4	56,5	10,8	18,5	39	74
32	H. Vojka	Pobrežje	30,9	23,7	59,3	56,3	9,8	20,0	32	85
33	Slava Klavora	Tezno	27,6	21,3	62,8	67,2	9,5	11,5	34	54
34	Martin Konšak	Tezno	31,0	26,8	61,5	60,7	7,5	12,5	24	46
35	Silvira Tomasini	Tezno	23,4	22,1	62,4	59,0	14,2	19,0	61	86
36	Draga Kobala	Pobrežje	22,6	19,0	62,2	57,2	15,2	23,8	67	125
37	Tone Čufar	Pobrežje	28,3	25,3	60,5	57,0	11,2	17,8	40	70
38	Jože Lacko	Brezje (del)	23,4	21,4	62,5	56,9	14,1	21,7	60	102
	Maribor*		23,4	19,4	58,9	56,2	17,7	24,3	75	125

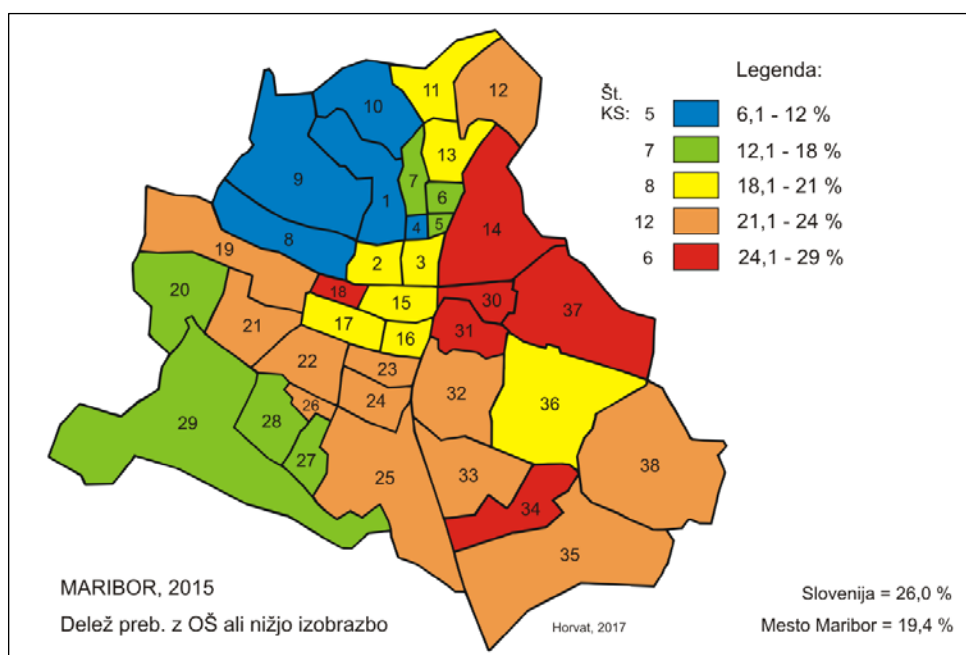
Vir podatkov: SURS, 2015.

* Opomba: Zaradi drugačnega načina zajema podatkov (po popisnih okoliših in krajevnih skupnostih) se seštevki števila prebivalcev in njihovi deleži ne ujemajo povsem s podatki, ki jih za celotno naselje Maribor objavlja SURS (iz KS-9 P. Voranc je bilo izločeno naselje Vinarje, iz KS-11 Počehova naselje Počehova, iz KS-12 Košaki naselje Pekel, iz KS-14 Melje naselje Meljski Hrib, iz KS-38 J. Lacko naselje Dogoše, iz KS-37 T. Čufar naselje Zrkovci). Številke KS v preglednici so enake številkam na kartah.

Deleži prebivalstva z osnovnošolsko ali nižjo izobrazbo so najvišji na območju starejše poselitve na Taboru ter v območjih starejše večstanovanjske blokovske gradnje na Pobrežju in Teznu, ki so bila v 60. in 70. letih prejšnjega stoletja zgrajena večinoma

za delavce v bližnjih industrijskih podjetjih. Leta 2002 so z deleži višjimi od 30 % izstopale KS-17, KS-18 in KS-19 v MČ Magdalena in na Studencih, KS-30 in KS-32 na Pobrežju, KS-34 na Teznu, na levem bregu pa je izstopala edino KS-14 v Melju. V letu 2015 so se deleži znižali, še vedno pa z nadpovprečnimi (med 25-29 %) v Mariboru izstopa 5 krajevnih skupnosti in sicer na desnem bregu KS-18 (M. Durjava) v MČ Magdalena, KS-30 (Greenwich) in KS-37 (T. Čufar) na Pobrežju ter KS-34 (M. Konšak) na Teznu. Na levem bregu z visokim deležem izstopa le KS-14 ob stari industrijski coni v Melju.

Manj kot 15 % prebivalstva z osnovnošolsko ali nižjo izobrazbo so v letu 2002 zabeležili le v krajevnih skupnostih na levem bregu mesta. V mestnem središču izstopata KS-4 (I. Cankar) in KS-6 (A. Aškerc) v MČ Ivan Cankar, izven mestnega središča pa KS-10 (Za tremi ribniki) v MČ Center in KS-9 (P. Voranc) v MČ Koroška vrata. V letu 2015 so se deleži v imenovanih krajevnih skupnostih znižali pod 12 %, pridružila pa se jim je še KS-1 (Ob parku) v MČ Center ter KS-8 v MČ Koroška vrata. Na desnem bregu izkazuje najnižje deleže (med 16-18 %) le nekatere obrobne krajevne skupnosti v MČ Nova vas (KS-27, KS-28), Studenci (KS-20 Pohorski bataljon) in Radvanje (KS-29), za katera je značilna novejša večstanovanjska blokovska gradnja ali višji delež stanovanj v individualnih stanovanjskih hišah.

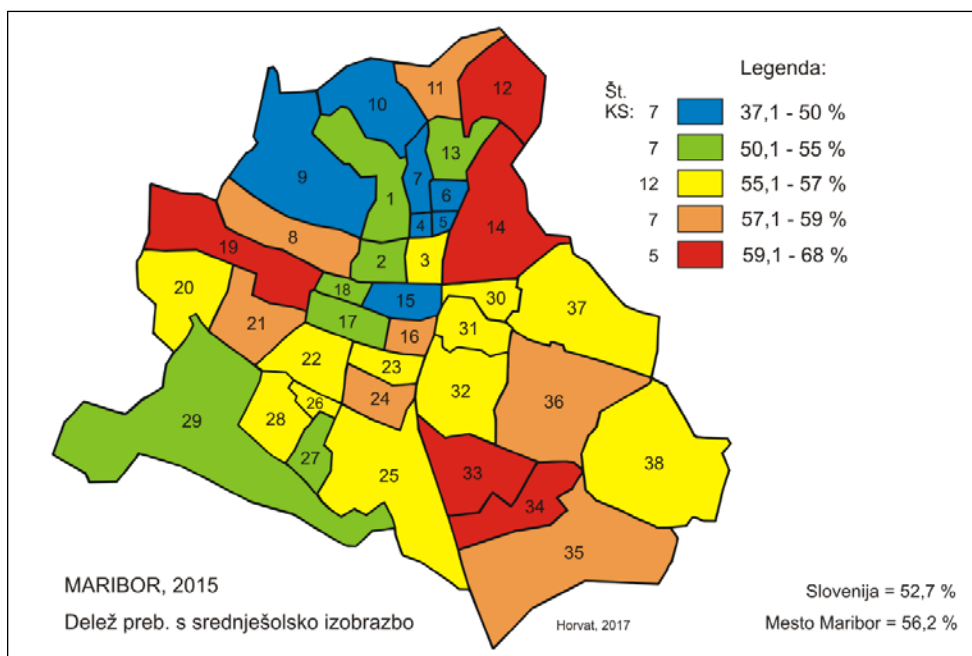
Slika 2: Delež prebivalstva v starosti 15 let in več z nedokončano ali končano osnovno šolo po krajevnih skupnostih v Mariboru leta 2015.

Vir podatkov: SURS, 2015.

Prebivalstvo s srednješolsko izobrazbo je z najvišjimi deleži zastopano ob starih industrijskih conah in območjih načrtne večstanovanjske gradnje iz 60., 70. in 80. let prejšnjega stoletja na Taboru, Studencih, Pobrežju in Teznu. Leta 2002 se je v večini krajevnih skupnostih na tem območju delež prebivalstva s srednješolsko izobrazbo gibal med 60-63 %. Na levem bregu je imela tolikšno vrednost le KS-11 (Počehova).

V letu 2015 se je imenovani delež v večini zgoraj imenovanih območij znižal na 55-60 %, z več kot 60 % pa so izstopale le KS-33 (S. Klavora) in KS-34 (M. Konšak) ob industrijski coni na Teznu ter KS-19 na Studencih.

Vse krajevne skupnosti na levem bregu Drave, razen KS-14 (Melje) in KS-12 (Košaki), imajo podpovprečne vrednosti deleža prebivalstva s srednješolsko izobrazbo. Leta 2002 so z najnižjim vrednostmi (pod 50 %) izstopale KS-4 (I. Cankar) in KS-10 (Za tremi ribniki), leta 2015 pa so se vrednosti v treh krajevnih skupnostih znižale pod 45 %. Z najnižjo vrednostjo (38 %) je izstopala KS-10 (Za tremi ribniki), sledile pa so KS-4 in KS-6 v MČ Ivan Cankar. Edina krajevna skupnost na desnem bregu, ki je imela v letu 2015 vrednost imenovanega deleža pod 50 % je bila KS-15 (M. Pijade) na območju ob UKC Maribor v MČ Magdalena.

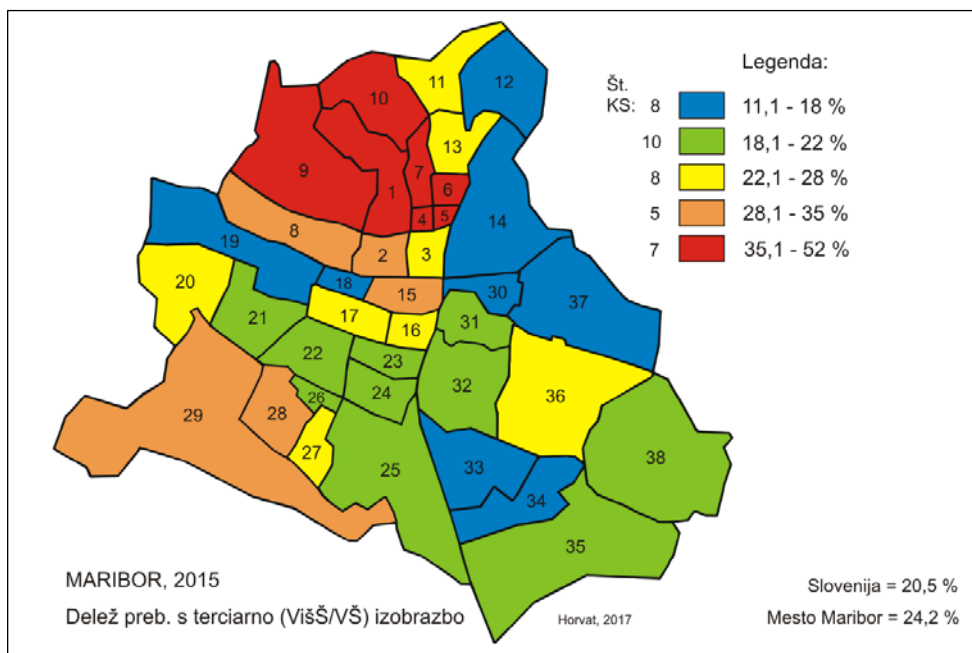
Slika 3: Delež prebivalstva v starosti 15 let in več s končano srednjo šolo po krajevnih skupnostih v Mariboru leta 2015.

Vir podatkov: SURS, 2015.

Prebivalstvo z višjo ali visokošolsko izobrazbo je z najvišjimi deleži zastopano na levem bregu mesta. V letu 2002 je večina krajevnih skupnosti imela več kot 20 % prebivalstva s terciarno izobrazbo. Izstopale so KS-4 (I. Cankar), KS-6 (A. Aškerc) in KS-10 (Za tremi ribniki), kjer so deleži presežali 35 %. Na desnem bregu so bile le tri krajevne skupnosti z višjim deleže od 20 %, in sicer KS-15 (M. Pijade) in KS-16 (M. Zidanšek) v MČ Magdalena ter KS-27 (D. K. Tomaž) v MČ Nova vas. V letu 2015 so se deleži prebivalstva s terciarno izobrazbo v krajevnih skupnostih na levem bregu še zvišali in v dveh celo presegli 50 % prebivalstva; to sta KS-4 (I. Cankar) in KS-10 (Za tremi ribniki). Na desnem bregu sta z več kot 30 % prebivalstva izstopali le KS-15 (M. Pijade) ob UKC Maribor in KS-29 v Radvanju. Predvsem na območju Za tremi ribniki in v Radvanju prevladuje poselitev z individualnimi hišami z boljšim indeksom stanovanjskih razmer ter visoko kvaliteto bivalnega okolja, kar ugotavljata tudi Tiran

in Koblar (2017, 265 in 271).

Na drugi strani se na območju starejše gradnje iz 60. in 70. let prejšnjega stoletja ter v bližini starih industrijskih con nahajajo območja z zelo nizkimi deleži prebivalstva s terciarno izobrazbo. V letu 2002 je imela večina krajevnih skupnosti na Taboru, Pobrežju in Teznu imenovani delež nižji od 15 %, v nekaterih pa so bili celo nižji od 10 %; npr. v KS-30, KS-31 in KS-32 na Pobrežju ter KS-33 in KS-34 na Teznu. V letu 2015 so se deleži v teh območjih dvignili na 15-20 %, vendar so bili v dveh krajevnih skupnostih še vedno nižji od 15 %; to sta KS-33 in KS-34 v starejšem delu MČ Tezno, prav tako pa mednje sodi tudi ena krajevna skupnost na levem bregu, to je KS-14 na območju stare industrijske cone v Melju. Imenovane krajevne skupnosti po ocenah Tirana in Koblarja (2017, 271) izstopajo z najnižjo oceno kvalitete bivalnega okolja v Mariboru.

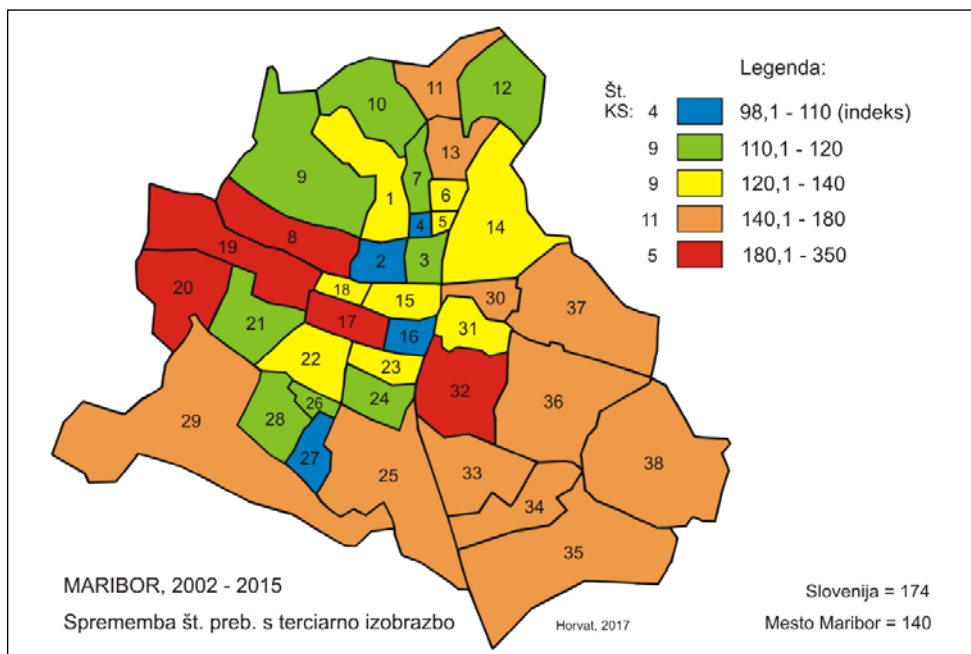

Slika 4: Delež prebivalstva v starosti 15 let in več s končano višjo ali visoko šolo po krajevnih skupnostih v Mariboru leta 2015.

Vir podatkov: SURS, 2015.

Slika 5 kaže indeks povečanje števila prebivalstva s končano višjo ali visoko šolo po krajevnih skupnostih v Mariboru med letoma 2002 in 2015. Njihovo število se je v obravnavanem obdobju povečalo z okoli 14.700 na okoli 20.600 oseb (za okoli 40 %). Povečalo se je v vseh krajevnih skupnostih, razen v KS-4 (I. Cankar). Povečanje na levem bregu (za 32,6 %) je bilo manjše od povprečja, saj je tu tovrstno prebivalstvo zastopano z najvišjimi deleži, največje pa je bilo na desnem bregu, predvsem na Pobrežju in Teznu (za 61,1 %), kjer je v preteklosti živelo manj visoko izobraženega prebivalstva. Med krajevnimi skupnostmi z najvišjim indeksom povečanja izstopajo KS-19 in KS-20 na Studencih in KS-17 v MČ Magdalena, to je predvsem na območjih novogradenj v mestu. Na levem bregu z visokim povečanjem izstopa le KS-8 (Koroška vrata), kjer se nahaja univerzitetni kampus s številnimi podiplomskimi študenti. Pri

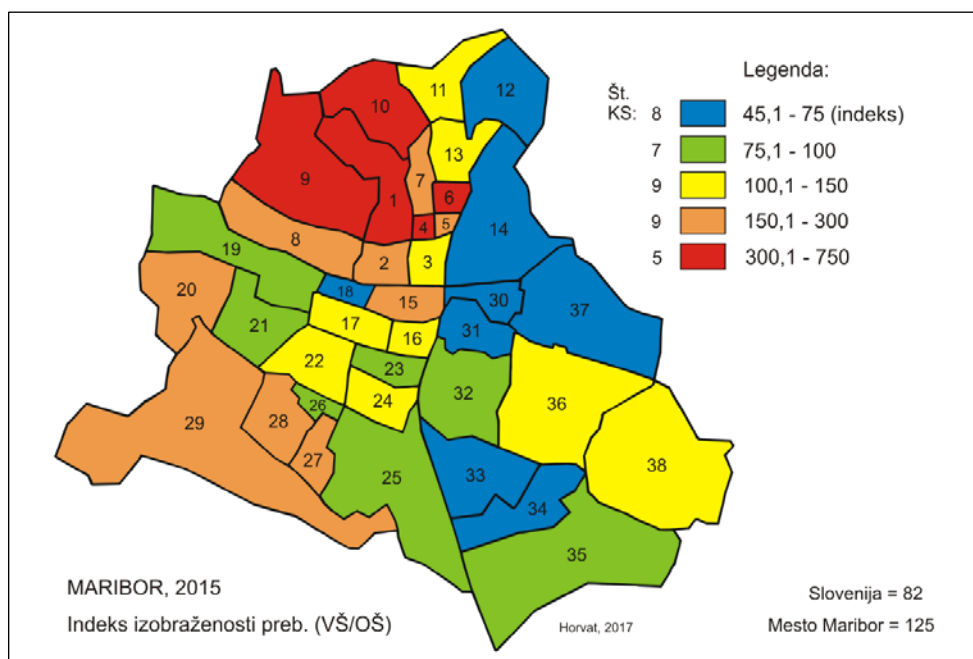
tem je potrebno upoštevati, da se po novi definiciji prebivalstva od leta 2008 štejejo osebe, ki imajo poleg stalnega prijavljeno tudi začasno prebivališče, na naslovu začasnega prebivališča, če imajo začasno prebivališče prijavljeno za eno leto ali več (Horvat 2015, 81).

Slika 5: Povečanje števila prebivalstva (indeks) v starosti 15 let in več s končano višjo ali visoko šolo po krajevnih skupnostih v Mariboru med letoma 2002 in 2015. Vir podatkov: SURS, 2015.

Indeks izobraženosti prebivalstva izraža število terciarno izobraženih na 100 osnovnošolsko ali manj izobraženih. Indeksi, ki so višji od 100, kažejo presežek terciarno izobraženih nad osnovnošolsko in manj izobraženimi (Pelc 2015, 131). Leta 2002 je imelo v Mariboru kar 26 od 38 krajevnih skupnosti indekse nižje od 100. Med njimi je bil večji del krajevnih skupnosti na desnem bregu mesta (kjer so bile le štiri z indeksom višjim od 100). Indeks nad 200 so imele le štiri krajevne skupnosti v središču mesta na levem bregu (v današnjih MČ Ivan Cankar in Center).

Leta 2015 so se indeksi izobraženosti prebivalstva bistveno zvišali, tako da je imelo nižjega od 100 le 15 krajevnih skupnosti. Večina se jih nahaja na levem bregu na območjih s prevladujočim starejšim delavskim prebivalstvom ter v bližini starih industrijskih con, med katerimi z najnižjimi vrednostmi (pod 60) izstopajo KS-33 in KS-34 na Teznu ter KS-30 na Pobrežju (naselje Greenwich). Vrednost pod 60 pa ima tudi KS-14 ob industrijski coni na Melju na levem bregu mesta. Na desnem bregu ima le ena krajevna skupnost indeks višji od 180, to je KS-29 (Radvanje), medtem ko na levem bregu mesta, v mestnem središču in na njegovem obrobju kar pet krajevnih skupnosti presega vrednosti nad 300. Med njimi izstopata KS-4 (I. Cankar) z vrednostjo 750 in KS-10 (Za tremi ribniki) z vrednostjo 488.

Slika 6: Indeks izobraženosti prebivalstva v starosti 15 let in več po krajevnih skupnostih v Mariboru v letu 2015. Indeks izobraženosti izraža število terciarno izobraženih na 100 osnovnošolsko ali manj izobraženih.

Vir podatkov: SURS, 2015.

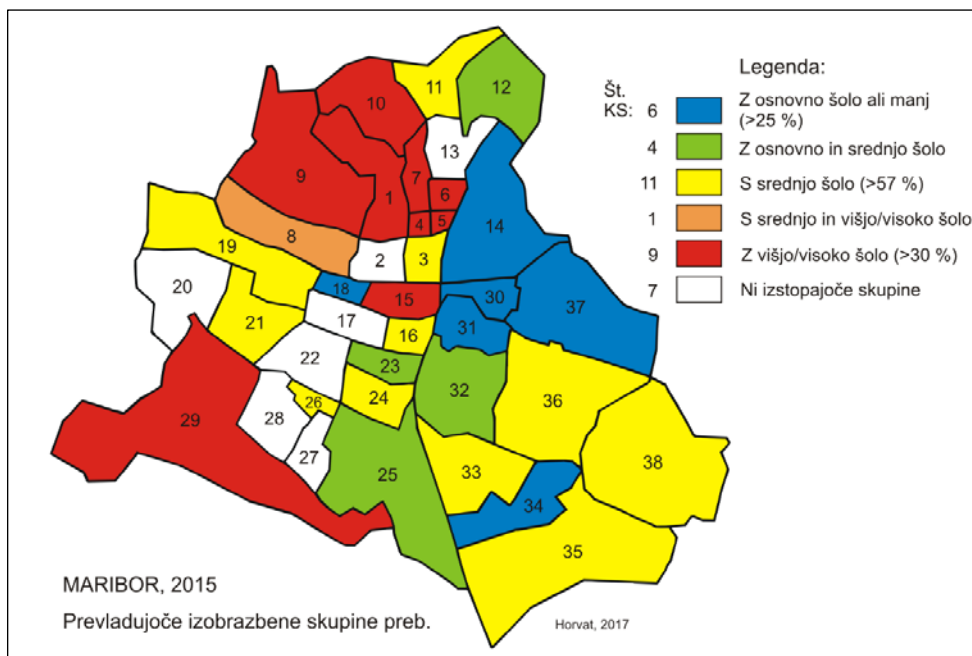
5. Zaključek

V sodobnih družbah je izobrazbena sestava prebivalstva eden najpomembnejših analitskih kazalnikov gospodarske in splošne družbene razvitosti določenega območja (Ravbar in Bole 2007, 65-66). Izobrazbena sestava se v Sloveniji v zadnjih dveh desetletjih hitro izboljšuje in v skupini mlajšega in srednjega aktivnega prebivalstva že dosega nivo povprečja EU. Pri tem še posebej izstopajo večja mesta in njihova suburbana zaledja. Mesto Maribor kot univerzitetno mesto sodi med območja z najvišjim deležem prebivalstva z doseženo terciarno izobrazbo v Sloveniji, vendar pa ga v vzhodnem delu Slovenije v letu 2016 z višjim deležem presega Novo mesto in Murska Sobota. V mestu je še vedno z nadpovprečnim deležem zastopano prebivalstvo s srednješolsko izobrazbo, kar je posledica intenzivnega razvoja industrijske dejavnosti v preteklih desetletjih, obenem pa je v mestu opaziti precejšnje pomanjkanje ustreznih delovnih mest za visoko izobražene kadre.

Podatki o izobraženosti prebivalstva v Mariboru kažejo pomembne razlike med posameznimi deli mesta. Območje na levem bregu izkazuje višji delež prebivalstva s terciarno izobrazbo, medtem ko območja na desnem bregu, zlasti na območjih starejše pozidave iz 50., 60. in 70. let 20. stoletja ter ob starejših industrijskih conah, izkazujejo višji delež prebivalstva z osnovnošolsko ali nižjo izobrazbo.

V mestu Maribor se je jasno izoblikovalo pet območij glede na zastopane izobrazbene skupine prebivalstva:

- z nadpovprečno zastopanostjo prebivalstva z osnovnošolsko ali nižjo izobrazbo izstopajo območja v bližini starih industrijskih območij (tako na levem kot desnem bregu mesta), ki so bila poseljena pretežno z delavskim prebivalstvom (npr. v tekstilnih tovarnah v Melju, Taboru in na Pobrežju) v obdobju najhitrejše rasti mesta. Med krajevnimi skupnostmi z najvišjim deležem izstopajo KS-14 (Melje) v MČ Center, KS-18 (M. Durjava) v MČ Magdalena, KS-30 (Greenwich), KS-31 (A. Majerič) in KS-37 (T. Čufar) v MČ Pobrežje ter KS-34 (M. Konšak) v MČ Tezno.
- z nadpovprečno zastopanostjo prebivalstva z osnovnošolsko in srednješolsko izobrazbo izstopajo območja na desnem bregu mesta na Taboru v KS-23 (A. Besednjak) in KS-25 (S. Šlander) ter v KS-32 (Heroja Vojka) v MČ Pobrežje.
- z nadpovprečno zastopanostjo prebivalstva s srednješolsko izobrazbo izstopajo območja na vzhodnem in zahodnem delu mesta ob starih industrijskih conah (s pretežno kovinsko, strojno in elektrotehniško industrijo), s stanovanjsko gradnjo iz 70. in 80. let ter višjim deležem stanovanj v individualnih hišah, med katerimi izstopajo KS-19 (F. Z. Leon) in KS-21 (Heroja Šerčerja) v MČ Studenci ter KS-33 (S. Klavora), KS-35 (S. Tomasini) v MČ Tezno in KS-36 (D. Kobala) v MČ Pobrežje.

Slika 7: Nadpovprečno zastopane izobrazbene skupine prebivalstva v starosti 15 let in več po krajevnih skupnostih v Mariboru leta 2015.

Vir podatkov: SURS, 2015.

- prebivalstvo z višje ali visokošolsko izobrazbo je nadpovprečno zastopano v mestnem središču in njegovem obrobju na levem bregu mesta, med KS pa izstopajo KS-6 (A. Aškerc) in KS-4 (I. Cankar) v MČ Ivan Cankar, KS-10 (Za tremi ribniki) v MČ Center in KS-9 (P. Voranc) v MČ Koroška vrata. Na desnem bregu mesta imata višji delež prebivalstva s terciarno izobrazbo le dve krajevni skupnosti, in sicer KS-15 (M. Pijade) ob UKC Maribor v MČ Magdalena ter KS-29 v MČ Radvanje.

- v ostalih območjih posamezne izobrazbene skupine prebivalstva ne izstopajo in so zastopane v povprečju. To so predvsem območja krajevnih skupnosti na Taboru in

Novi vasi, ki so bila zgrajena večinoma v 70., 80. in 90. letih prejšnjega stoletja in je v njih pretekla oblast stremela k precejšnji egalitarnosti pri poselitvi v večstanovanjskih območjih, na drugi strani pa se ta območja prepletajo z vmesnimi območji individualne stanovanjske gradnje.

Območja s prevlado različnih izobrazbenih skupin prebivalstva lahko povežemo z ugotovitvami Horvata (2006, 59-60), ki je analiziral demografska gibanja v mestu in ugotovil, da so območja z nižjo izobrazbeno strukturo tudi območja najbolj intenzivne depopulacije v mestu. To so območja z najvišjim deležem ostarelega prebivalstva z dokaj nizko izobrazbo, kjer se število prebivalcev, zaradi staranja in odseljevanja mlajših generacij iz relativno majhnih stanovanj, hitro zmanjšuje. To velja še zlasti za območja majhnih delavskih stanovanj, ki so bila zgrajena pretežno v obdobju intenzivne gradnje v 50., 60. in 70. letih 20. stoletja v bližini industrijskih območij na območju Tabora vse do območja Maribor-Jug, na območje Greenwicha, ob Nasipni ulici, ob JZ delu Ptujске ceste na Tezmem. Nekatero novogradnje in sanacijski posegi so nekoliko zaustavili intenzivno depopulacijo v teh območjih; zlasti izstopa območje revitalizacije in gradnje novih večstanovanjskih stavb ob severnem delu Betnavske ceste in proti območju nekdanje tovarne Merinka.

Horvat (2006, 59-60) najbolj ugodne demografske razmere ugotavlja v robnih delih mesta, kjer je tudi največ mlajšega prebivalstva. V 90. letih je prebivalstvo naraščalo predvsem v jugozahodnem (Borova vas, Borštnikovo naselje, Radvanje) in vzhodnem delu mesta (Pobrežje, Brezje, V del Teznega), kjer se danes nahajajo območja z nadpovprečnim deležem prebivalstva s srednješolsko izobrazbo ter območja, v kateri so povprečno zastopane vse izobrazbene skupine. Razmere so najbolj ugodne tudi v območjih individualnih družinskih hiš, ki so pogosto dovolj velike za dve generaciji, tako da je odseljevanje manjše. V tej analizi se je pokazalo, da so ta območja imela po letu 2002 najvišjo rast števila prebivalstva s terciarno izobrazbo.

Rezultate lahko povežemo tudi z ugotovitvami Tirana in Koblarja (2017, 270-272), ki sta analizirala kakovost bivalnega okolja v mestu. Najboljšo kakovostjo bivalnega okolja se ugotavljata v večjem delu mestnega središča na levem bregu Drave, kjer gre za območje meščanskih vil in enodružinskih hiš pod Kalvarijo in Piramido. Ta mestni predel izstopa po zelo ugodnih stanovanjskih razmerah, visoki estetski vrednosti, majhni obremenjenosti okolja in zelo dobri socioekonomski in izobrazbeni sestavi prebivalstva, saj so tu zabeleženi najvišji deleži prebivalstva s terciarno izobrazbo. Dobra kakovost bivalnega okolja ima tudi območje karejske zazidave (zlasti med Partizansko cesto in Aškerčevo ulico). Podobno ugodno kakovost bivalnega okolja ima tudi predel pod Pohorjem, kjer je bilo v zadnjih letih zgrajenih veliko stanovanj v okviru organizirane stanovanjske gradnje. Območje odlikujejo zlasti nadpovprečne stanovanjske razmere (nova in prostorna stanovanja), majhna obremenjenost okolja in ugodna socioekonomska in izobrazbena sestava.

Po ugotovitvah imenovanih avtorjev ima kakovostno bivalno okolje tudi predel Maribor-jug. Njegovi glavni odliki sta dobra dostopnost do vseh vrst mestnih dobrin in ugodna socioekonomska in izobrazbena sestava z zastopanimi povprečnimi deleži prebivalstva s srednješolsko in terciarno izobrazbo. Maribor-jug sicer zaznamuje preplet blokovskih sosesk in območij enodružinskih hiš; v slednjih je kakovost bivalnega okolja še boljše zaradi višjega površinskega standarda.

Najslabše bivalno okolje v Mariboru pa imajo predeli v bližini industrijskih območij, kot so Melje, Studenci in starejši del Teznega, ki jih lahko zaradi slabe kakovosti stavb,

pomanjkljive infrastrukturne opremljenosti, neurejenih javnih površin in razpršene gradnje lahko uvrstimo med degradirana stanovanjska območja. V njih prevladujejo večstanovanjske delavske kolonije in starejše enostanovanjske hiše. Ta območja imajo slabšo kakovost bivalnega okolja zlasti zaradi slabih stanovanjskih razmer, bližine degradiranih urbanih območij, večinoma velike obremenjenosti okolja in zelo slabe socioekonomske in izobrazbene sestave z nadpovprečnimi deleži prebivalstva z osnovnošolsko izobrazbo.

Literatura

- Barle, A., Trunk Širca, N. 2010: Pomen izobraževanja v družbi prihodnosti. Model učinkovitega managementa visokošolskega zavoda. Koper.
- Drozg, V. 1997: Nekaterne značilnosti ustroja Maribora. Geografski vestnik, 69. Ljubljana.
- Educational attainment statistics, Eurostat, 2016.
http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Educational_attainment_statistics (pridobljeno 29. 9. 2017).
- Horvat, U. 2006: Razvoj prebivalstva v mestu Maribor v obdobju med letoma 1981 in 2002. Revija za geografijo - Journal for Geography, 1-1. Maribor.
- Horvat, U. 2015: Razvoj in demografske značilnosti prebivalstva v mestu Mariboru med letoma 1961 in 2015. Revija za geografijo - Journal for Geography, 10-2. Maribor.
- Lorber, L. 2017: Industrializacija, deindustrializacija in regeneracija Maribora. Geografije Podravja. Maribor.
- Medmrežje 1:
http://pxweb.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/05_prebivalstvo/20_soc_ekon_preb/01_05G20_izobrazba/01_05G20_izobrazba.asp (pridobljeno 2. 10. 2017)
- Pelc, S. 2015: Mestno prebivalstvo Slovenije. Koper.
- Počkaj Horvat, D. 1997: Demografske značilnosti Maribora in njegova notranja členitev. Geografski vestnik, 69. Ljubljana.
- Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 1961, 1981, 1991, 2002. SURS. Ljubljana. www.stat.si (pridobljeno 3. 10. 2017)
- Ravbar, M., Bole, D. 2007: Geografski vidiki ustvarjalnosti. Georitem, 6. Ljubljana. Statistični pregled Slovenije 2016.
<http://www.stat.si/StatWeb/File/DocSysFile/9199/statopis-2016.pdf> (pridobljeno 30. 9. 2017).
- SURS 2015: Izobrazbena sestava prebivalstva v mestu Maribor po krajevnih skupnostih (izračuni). SURS.
- Tiran, J., Koblar, S. 2017: Kakovost bivalnega okolja v Mariboru. Geografije Podravja. Maribor.

THE EDUCATIONAL STRUCTURE OF THE POPULATION IN THE CITY OF MARIBOR

Summary

In modern societies, the educational structure of the population is one of the most important analytical indicators of economic and general social development of a particular area. Educational structure in Slovenia has improved rapidly over the last two decades, and has already reached the EU average level in the groups of younger and middle active population. Especially the larger cities and their suburban surroundings standing out. The town of Maribor, as a university town, has one of the highest shares of population with a tertiary education in Slovenia; however, in the eastern part of Slovenia, Novo mesto and Murska Sobota exceeded Maribor with a higher share in 2016. In Maribor, the share of population with a secondary education is still above the average, which is a result of intensive development of industrial activity in the past decades. At the same time, there is a significant shortage of suitable jobs for highly educated staff.

Data on the education of population in Maribor show significant differences between individual parts of the city. The area on the left bank of the Drava River shows a higher proportion of population with a tertiary education, while the areas on the right bank, especially the areas with older buildings constructed in the fifties, sixties, and seventies, and the areas around the older industrial zones show a higher proportion of the population with elementary or lower education.

Areas with a lower educational structure (blue and green color areas on picture 7) are also the areas of the most intensive depopulation in the city. These are the areas with the highest percentage of elderly people with a relatively low level of education, where the number of inhabitants is decreasing rapidly due to aging and emigration of younger generations from relatively small apartments. This is especially the case for the areas of small working-class housing, which were built mainly during the period of intensive construction in the fifties, sixties, and seventies. These housing areas were built in the vicinity of industrial areas in the Tabor, all the way to Maribor-South, to the part called Greenwich, near Nasipna street, and along the south part of Ptujška street in Tezno.

The results of the educational structure analysis can also be linked to the quality of living environment in the city analysis. The authors find that the best quality of living environment is in the greater part of the city center on the left bank of the Drava river. This urban area stands out with very favorable housing conditions, high aesthetic value, low environmental burden and a very good socio-economic and educational structure of the population, as the highest shares of population with tertiary education have been recorded here (red color areas on picture 7). The area below Pohorje, where a lot of housing has been built in recent years, also has a similar favorable quality of the living environment. The area is characterized by above-average housing conditions (new and spacious housing), low environmental pollution, and favorable socio-economic and educational structure.